

6. Теорія фінансів / За ред. В.М. Федосова, С.І.Юрія. – Київ : ЦУЛ, 2010. – 576 с.
7. Максюта А.А., Чугунов І.Я. Бюджетна складова суспільного розвитку // Вісник КНТЕУ. – 2012. – № 3. – С. 45–54.
8. Чугунов І.Я. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності / І.Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 5. – С. 64–77.
9. Чугунов І.Я. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень / І.Я. Чугунов, В.Д.Макогон // Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 4. – С. 79–91.
10. Чугунов І.Я., Лондар С.Л. Фінансово-бюджетні відносини: аналіз тенденцій розвитку в умовах трансформації економіки. – Київ : Міністерство фінансів України, Львівський національний університет ім. І. Франка, 2002. – 203 с.

References

1. Biukenen Dž., Mashrejev M., Ričard A. *Suspiñi finansy i suspiñny vybir*; per. z anhl. – K. : Kyjevo-Mohylian. akad., 2004. – 176 s.
2. Boholib T.M. *Zabezpečennia stijkosti biudžetnoji systemy Ukrajinu v umovach kryzovych javyšč* // *Ekonomičny časopys XXI*. – 2014. – №7-8. – S. 72-86.
3. Zapatrina I.V. *Biudžetny mehanizm ekonomičnoho zrostantia : monohrafija K.* : In-t soc.-ekon. stratehij, 2007. – 528 s.
4. Lysiak L.V. *Biudžetna polityka u systemi deržavnogo rehuliuвання socialno-ekonomičnoho rozvytku Ukrajinu : monohrafija K.* : DNNU AFU, 2009. – 600 s.
5. Samuelson P.E., Nordchaus V.D. *Ekonomyka*. – 18-e yzd. ; per.s anhl. M. : Vyljams, 2010. – 1360 s.
6. *Teorija finansiv / Za red. V.M. Fedosova, S.I. Jurija*. – K. : Centr učbovoji literatury, 2010. – 576 s.
7. Maksjuta A.A., Čuhunov I.Ja. *Biudžetna skladova suspiñnoho rozvytku* // *Visnyk KNTEU*. – 2012. – № 3. – S. 45–54.
8. Čuhunov I.Ja. *Dovhostrokovna biudžetna stratehija u systemi ekonomičnoji cykličnosti* // *Visnyk KNTEU*. – 2014. – № 5. – S. 64–77.
9. Čuhunov I.Ja., Makohon V.D. *Biudžetno-podatkovna polityka v umovach instytucijnych peretvoreń* // *Visnyk KNTEU*. – 2014. – № 4. – S. 79–91.
10. Čuhunov I.Ja., Londar S.L. *Finansovo-biudžetni vidnosyny: analiz tendencij rozvytku v umovach transformacij ekonomiky*. – K. : Ministerstvo finansiv Ukrajinu, L'vivský nacionalný universytet im. I.Franka, 2002. – 203 s.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Шаповал Станіслав Леонідович аспірант кафедри фінансів Київського національного торговельно-економічного університету, вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Шаповал Станіслав Леонідович аспірант кафедри фінансов Київського національного торгово-економічного університету, ул. Киото, 19, г. Киев, 02156, Украина

INFORMATION ON THE AUTHOR

Shapoval Stanislav

postgraduate Department of Finance Kyiv National trade and economic University, 19 Kioto str., Kyiv, 02156, Ukraine.

УДК 336

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Бобух С.О.

Предметом дослідження є державне бюджетування в Україні.

Метою дослідження є характеристика та аналіз сучасних тенденцій державного бюджетування в Україні.

Методи, що були використані в процесі дослідження: узагальнення, метод порівняльного аналізу, статистичний та інші методи дослідження.

Результати роботи. Охарактеризовано та проаналізовано тенденції державного бюджетування в Україні на сучасному етапі.

Галузь застосування результатів: Міністерство фінансів України, Верховна Рада України, органи місцевого самоврядування.

Висновки. Бюджетування – це специфічна форма бюджетного менеджменту, його важлива складова, пов'язана з розробкою та аналізом бюджетів, окремих кошторисів і державних програм на основі альтернативних варіантів. Процес бюджетування почав поступово поширюватися на різні сфери фінансів.

Завданнями бюджетування є: виокремлення пріоритетів бюджетних видатків та оцінка їх ефективності, оптимальний розподіл ресурсів між бюджетами, коригування впливу бюджету на економіку та суспільство в цілому, уникнення неефективних видатків та порушення рівноваги бюджету.

Ключові слова: державне бюджетування, державне управління, бюджетна сфера, бюджетна політика, соціально-економічний розвиток.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Бобух С.А.

Предметом исследования является государственное бюджетирование в Украине.

Целью исследования является характеристика и анализ современных тенденций государственного бюджетирования в Украине.

Методы, использованные в процессе исследования: обобщения, метод сравнительного анализа, статистический и другие методы исследования.

Результаты работы. Охарактеризованы и проанализированы тенденции государственного бюджетирования в Украине на современном этапе.

Область применения результатов: Министерство финансов Украины, Верховная Рада Украины, органы местного самоуправления.

Выводы. Бюджетирование – это специфическая форма бюджетного менеджмента, его важная составляющая, связанная с разработкой и анализом бюджетов, отдельных смет и государственных программ на основе альтернативных вариантов. Процесс бюджетирования начал постепенно распространяться на разные сферы финансов.

Задачами бюджетирования являются: выделение приоритетов бюджетных расходов и оценка их эффективности, оптимальное распределение ресурсов между бюджетами, корректировки влияния бюджета на экономику и общество в целом, избежание неэффективных расходов и нарушения равновесия бюджета.

Ключевые слова: государственное бюджетирование, государственное управление, бюджетная сфера, бюджетная политика, социально-экономическое развитие.

MODERN TRENDS IN PUBLIC BUDGETING IN UKRAINE

Bobukh S.O.

The research is public budgeting in Ukraine.

The aim of the study is characterization and analysis of current trends in public budgeting in Ukraine.

Methods used in the research process: generalization of the method of comparative analysis, statistical and other research methods.

The results of the work. Characterized and analyzed macroeconomic preconditions of fiscal stability in Ukraine.

The scope of the results: Ministry of Finance of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine.

Conclusions. Budgeting is a specific form of budget management, it is important component associated with the development and analysis of budgets, individual budgets and state programs based on alternative options. The budgeting process began to spread to different areas of Finance.

Objectives of budgeting are: allocation of budget spending priorities and the evaluation of their effectiveness, optimal allocation of resources between budgets, to adjust for the impact of the budget on the economy and society as a whole to avoid inefficient expenses and unbalance the budget.

Keywords: public budgeting, public administration, public sector, fiscal policy, socio-economic development.

Актуальність. Бюджетування є не лише одним із найефективніших методів планування бюджетних ресурсів, але і методом контролю ефективності на правомірності їх використання. Не дивлячись на те, що зараз розроблено різні методики бюджетування, залишаються проблеми з їх практичним впровадженням, тому розгляд даної теми є актуальною.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням процесу бюджетування приділяють увагу такі вчені: В.Л. Андрущенко, М.П. Афанасьєв, Т.С. Бабич, І.В. Кривоногов, А.М. Лавров, М.Я. Лемешев, Є.З. Майминас, З.В. Перун, І.Ю. Потеряйло, В.М. Федосов та ін.

Виклад основного матеріалу. Державне бюджетування є безперервним і комплексним процесом, який полягає у встановленні методів та критеріїв відбору інформації, яка береться до уваги під час складання бюджету, методів аналізу й прогнозування, на підставі яких визначаються основні соціально-економічні тенденції. Спираючись на ці тенденції, формується уявлення про економічну ситуацію, очікувану в бюджетному періоді та обсяги й структура бюджетних ресурсів держави (дохідна частина), якими вона може розпоряджатися в цей період. Також з огляду на виявлені тенденції та проголошений курс держави визначаються й коригуються орієнтири та пріоритети бюджетної політики, зважаючи на які встановлюються головні напрями витрачання державних ресурсів задля задоволення суспільних інтересів (видаткова частина). Балансування доходів та витрат держави передбачає за необхідності зменшення видатків шляхом зменшення їхніх обсягів і структури або через пошук додаткових джерел доходів чи джерел фінансування дефіциту. Наслідком процесу балансування є державний бюджет.

Безпосереднє виконання бюджетів, реалізація бюджету як плану не є складовою державного бюджетування, проте результати виконання – важливе джерело інформації, потрібної для забезпечення бюджетування.

Описаний процес бюджетування дійсний не лише для кожного бюджетного періоду, а й на будь-якому етапі бюджетного процесу. Так, поточні показники виконання бюджету є інформацією для коригування бюджету на поточний бюджетний період.

З такого погляду державне бюджетування в контексті контролю може виступати як:

- процес, протягом якого має здійснюватися контроль;
- комплекс управлінських рішень, що ґрунтуються на результатах контрольних заходів;
- предмет контролю.

Крім того, бюджетування передбачає здійснення внутрішнього, внутрішньовідомчого контролю у процесі планування, складання, секвестрування бюджету тощо. Слід також урахувати результати звітів, рекомендацій та пропозицій контрольних органів під час планування та складання бюджету.

Як предмет контролю державне бюджетування має підлягати перевірці окремих його аспектів або процесу загалом за критеріями законності, правильності, доцільності, ефективності та результативності. У такому контексті бюджетування стає предметом зовнішнього державного фінансового контролю.

Найширше розуміння будь-якого контролю – це встановлення відхилень фактичного стану від запланованого. Далі постають питання причин такої невідповідності, аналізу всіх факторів і рішень, які спричинили невиконання плану, формування матеріалів задля встановлення винних осіб, розроблення та спрямування рекомендацій щодо уникнення таких відхилень у майбутньому.

У контексті бюджетування держави такими показниками є заплановані й фактичні доходи і видатки державного бюджету, із деталізацією за статтями доходів і видатків згідно з бюджетною класифікацією, розпорядниками бюджетних коштів різних рівнів, а також балансування доходів і видатків – дефіцит/профіцит бюджету, його співвідношення із запланованими показниками та відповідне фінансування.

Важливим аспектом є не лише фактичні та заплановані обсяги доходів і витрат, а й показники, які характеризують ефективність використання бюджетних ресурсів [1, С. 30-32].

Мета бюджетування визначається як «дослідження відповідності витрачених ресурсів і отриманих результатів, оцінка значущості та економічної і соціальної ефективності тих чи інших видів діяльності, що фінансуються з бюджету» [2, С. 262].

На противагу такому підходу Б.А. Райзберг вважає бюджетування «однією з провідних ланок державного управління економікою, що відображає не лише фінансову, а й соціально-економічну політику держави в цілому» [5, С. 95]. Державне бюджетування як основний вияв фінансового планування становить процес формування і використання бюджету – централізованого грошового фонду з метою фінансування широкого кола суспільних благ, державних програм.

Відповідно до іншої позиції, під бюджетуванням слід розуміти весь процес управління бюджетними коштами на основі встановлених пріоритетів розвитку країни, фіскальної стратегії, обґрунтованих розрахунків бюджетних видатків і оперативного управління програмами у процесі їх виконання для досягнення визначених цілей [1, С. 9].

Як показує аналіз еволюції розвитку бюджетування, зміст цього процесу в кожній державі залежить від ступеня економічного розвитку, особливостей системи державного устрою та влади, державного бюджетування тощо.

Проте, узагальнюючи наведені підходи та враховуючи риси, яких набуває бюджетування в сучасних умовах, автор пропонує розглядати бюджетування як функцію державного управління в бюджетній сфері, що забезпечує досягнення цілей бюджетної політики, ефективного управління фінансовими ресурсами державного бюджету шляхом складання, реалізації та коригування доходів і видатків державного бюджету відповідно до економічних умов, фінансових можливостей держави й потреб суспільства на певному етапі соціально-економічного розвитку.

Слід зазначити, що ефективно бюджетування передбачає не лише мінімізацію витрат при одночасній максимізації отриманих результатів, а й побудову бюджетної системи, організацію бюджетного процесу, наявність сучасних методів та інструментів у бюджетній сфері, які сприятимуть задоволенню соціальних та матеріальних потреб суспільства, розвитку національної економіки.

Неефективність процесів бюджетного планування та прогнозування, необґрунтованість показників, які беруться за основу при визначенні структури та обсягів державного бюджету, порушення законодавства при складанні проекту Закону України «Про державний бюджет», врахування необґрунтованих та нереальних джерел доходів, завищення обсягів та визначення нерациональних напрямів державних видатків є головними проблемами державного бюджетування на етапі складання та затвердження державного бюджету України. Крім того великий негативний вплив на державне бюджетування України має надмірно високий рівень корупції, тіньової економіки та тінізації бюджетних відносин тощо. Зазначені та інші вади призводять до формування таких бюджетних показників, які не дозволяють виконувати бюджет, досягати поставлених цілей бюджетної політики, як наслідок, унеможливають ефективно та раціональне управління державними фінансами [2].

Однією із найголовніших особливостей бюджетування, орієнтованого на результат, є можливість не тільки спостерігати за ситуацією, але й впливати на її наслідки, де ключовим поняттям є програма на яку виділяються кошти [3, С. 293].

Даний метод бюджетування, орієнтованого на результат, використовується і при розробці та реалізації регіональних програм, особливо в контексті децентралізації. При їх розробці та реалізації, необхідно брати до уваги як комплексні програми (які включають в себе всі сфери територіального господарства) так і галузеві (які створені під окрему галузь). Крім того, існують програми, які присвячені проблемам певної групи галузей (наприклад, галузям соціальної інфраструктури), а також певні програми, які спрямовані на вирішення внутрішньо регіональних проблем. Звісно, в контексті реструктуризації бюджетної системи та децентралізації, повинна існувати певна регіональна політика, яка буде визначати ступінь необхідності та ієрархію певних цільових програм, які будуть фінансуватися з бюджету [4].

Висновки. На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок про недосконале бюджетування на державному рівні. Виявлені проблеми можуть бути зумовлені різними причинами:

1. Невиконання планових показників державного бюджету, пов'язане з недосконалістю державного бюджетування:

- використання нереальних показників під час прогнозування та планування;
- неврахування важливих тенденцій чи факторів;
- завищення реальних показників із політичною метою;
- недосконалість методів прогнозування та планування;
- неврахування рекомендацій за результатами бюджетного процесу попередніх періодів тощо.

2. Проблеми реалізації державного бюджету:

- нецільове та неефективне використання коштів державного бюджету;
- невиконання або неякісне виконання функцій, покладених на розпорядників бюджетних коштів;
- проблеми у функціонуванні органів, відповідальних за стягнення податків, зборів, обов'язкових платежів;
- недосконалості у правовому та організаційному забезпеченні виконання бюджету тощо.

3. Зовнішні чинники, які негативно впливають на державне бюджетування:

- економічні та фінансові кризи;
- спад ділової активності;
- збільшення тіньового сектору економіки;
- воєнні конфлікти;
- природні, техногенні, гуманітарні катастрофи тощо.

За умови якісного бюджетування держави всі перелічені зовнішні чинники можуть справляти лише незначний вплив, адже він має бути нівельований за рахунок резервних ресурсів держави [1, С. 40-41].

Отже, бюджетування є не лише одним із найефективніших методів планування бюджетних ресурсів, але і методом контролю ефективності на правомірності їх використання.

Література

1. *Державне бюджетування в Україні: сутність та основні детермінанти* / З.С. Варналій, К.В. Коваленко, С.В. Онищенко, І.В. Савич; за ред. З.С. Варналія. – Київ: Знання України, 2016. – 395 с. – *Бібліогр.*: С. 30-32, С. 9, С. 40-41.
2. Варналій З.С. *Державне бюджетування та фінансова безпека України – Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України»* – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/science/conferences/2016/WTPDFSU/Proceedings.pdf>.
3. Hatry H. P. *Results-based budgeting // Performance management and budgeting: How governments can learn from experience.* – 2007. – *Бібліогр.*: С. 293.
4. *Децентралізація влади* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua>.

References

1. *Derzhavne byudzhetuвання v Ukraini: sutnist` ta osnovni determinanty`* / Z.S. Varnalij, K.V. Kovalenko, S.V. Ony`shhenko, I.V. Savy`ch; za red. Z.S. Varnaliya. – Ky`yiv: Znannya Ukrainy`, 2016. – 395 s. – *Bibliogr.*: S. 30-32, S. 9, S. 40-41.
2. Varnalij Z.S. *Derzhavne byudzhetuвання ta finansova bezpeka Ukrainy` – Materialy` XIII Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi «Svitovi tendenciyi ta perspekty`vy` rozvy`tku finansovoyi sy`stemy` Ukrainy`»* – [Elektronny`j resurs] – Rezhym` dostupu: <http://econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/science/conferences/2016/WTPDFSU/Proceedings.pdf>.
3. Hatry H.P. *Results-based budgeting // Performance management and budgeting: How governments can learn from experience.* – 2007. – *Bibliogr.*: S. 293.
4. *Decentralizaciya vlady` – [Elektronny`j resurs].* – Rezhym` dostupu: <http://decentralization.gov.ua>.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Бобух Сергій Олександрович, аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
вул. Центральна, 95, м. Красилів, 31000, Україна
e-mail: bobukh.1978@mail.ru

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Бобух Сергей Александрович, аспирант кафедры финансов, банковского дела и страхования ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
ул. Центральная, 95, г. Красиллов, 31000, Украина
e-mail: bobukh.1978@mail.ru

AUTHOR

Bobukh Sergey Aleksandrovich, postgraduate student of the Department of Finance, banking and insurance of SHEE «Pereyaslav-Khmelnitsky GPU name of Grigory Skovoroda»
st. Central, 95 m. Krasyliv, 31000, Ukraine
e-mail: bobukh.1978@mail.ru

УДК: 336.14:352

МАТРИЧНИЙ МЕТОД КЛАСТЕРНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Далєвська Т.А.

Предметом роботи є теоретичні і практичні питання фінансової стійкості бюджетів місцевого самоврядування.

Метою дослідження є визначення засад матричного методу кластерної оцінки поточної та середньострокової фінансової стійкості бюджетів місцевого самоврядування, узагальнення та порівняння засад оцінки фінансової стійкості інтегральним та кластерним матричним методом.

Методологія проведення роботи. Роботу виконано за результатами дослідження сучасних вітчизняних та зарубіжних поглядів на оцінку фінансової стійкості бюджетів місцевого самоврядування. У роботі використано такі методи дослідження: метод експертних оцінок, аналіз, порівняння, синтез, індукція, дедукція тощо.

Результатами роботи є наукова стаття, у якій висвітлено результати оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів за допомогою методу інтегрального коефіцієнта та матричного методу кластерної оцінки фінансової стійкості бюджетів місцевого самоврядування.

Галузь застосування результатів. Фінансове забезпечення місцевого самоврядування.

Висновки. В умовах економічних перетворень вагомою є науково обґрунтована методологія оцінки середньострокової фінансової стійкості бюджетів місцевого самоврядування, що сприяє виваженішому визначенню фінансового стану адміністративно-територіальних одиниць та дієвому управлінню місцевими фінансами. Матричний метод кластерної оцінки фінансової стійкості передбачає послідовну оцінку відповідності коефіцієнтів фінансової самодостатності, фінансування економічного розвитку, що дозволить підвищити керованість системою управління місцевими фінансами.

Ключові слова: матричний метод, фінансова стійкість, оцінка стійкості бюджету, бюджет місцевого самоврядування, інтегральний коефіцієнт.

МАТРИЧНИЙ МЕТОД КЛАСТЕРНОЙ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ БЮДЖЕТОВ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

Далевская Т.А.

Предметом работы есть теоретические и практические вопросы финансовой устойчивости бюджетов местного самоуправления.

Целью исследования является определение основ матричного метода кластерной оценки текущей и среднесрочной финансовой устойчивости бюджетов местного самоуправления, обобщение и сравнение принципов оценки финансовой устойчивости интегральным и кластерным матричным методом.

Методология проведения работы. Работа выполнена по результатам исследования современных отечественных и зарубежных взглядов на оценку финансовой устойчивости бюджетов местного самоуправления. В работе использованы следующие методы исследования: метод экспертных оценок, анализ, сравнение, синтез, индукция, дедукция и т.д.

Результатами работы является научная статья, в которой отражены результаты оценки финансовой устойчивости местных бюджетов с помощью метода интегрального коэффициента и матричного метода кластерной оценки финансовой устойчивости бюджетов местного самоуправления.

Область применения результатов. Финансовое обеспечение местного самоуправления.

Выводы. В условиях экономических преобразований значительная научно обоснованная методология оценки среднесрочной финансовой устойчивости бюджетов местного самоуправления, которая способствует взвешенному определению финансового состояния административно-территориальных единиц и действенному управлению местными финансами. Матричный метод кластерной оценки финансовой устойчивости предусматривает последовательную оценку